

۱۳۹۴

بسم الله الرحمن الرحيم

۱
۱
۲۵۳
نرس

مبانی فقهی امر به معروف و نهی از منکر

سید جواد ورعی
(طباطبایی حسینی)

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

زمستان ۱۳۹۴

ورعی (طباطبایی حسینی)، سیدجواد، ۱۳۴۲-
مبانی فقهی امر به معروف و نهی از منکر / سیدجواد ورعی (طباطبایی حسینی). - قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۴.

چهارده، ۲۱۷ص. - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه: ۲۳۴: حقوق: ۳۲)
ISBN: 978-600-298-100-4 بها: ۸۶۰۰۰ ریال

فیبای مختصر.
فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی <http://opac.nlaj.ir> قابل دسترسی است.
کتابنامه: ص. [۱۹۷-۲۰۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.
نمایه.

الف. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ب. عنوان.

۳۸۵۷۱۷۲

شماره کتابشناسی ملی

مبانی فقهی امر به معروف و نهی از منکر

مؤلف: سیدجواد ورعی (طباطبایی حسینی)

ویراستار: سعیدرضا علی‌عسکری

صفحه‌آرایی: کاما

ناشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۴

تعداد: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم - جعفری

قیمت: ۸۶۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۳۲۱۱۱۱۰۰ - ۰۲۵ (انتشارات: ۳۲۱۱۱۳۰۰) نماير: ۳۲۸۰۳۰۹۰

ص.ب. ۳۱۵۱ - ۳۷۱۸۵ • تهران: خ انقلاب، بین وصال و قدس، نیش کوی اُسکو، تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۰۲۶۰۰

www.ruhu.ac.ir

info@rihu.ac.ir

فروش اینترنتی: www.ketab.ir/rihu

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی [به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و مهار پدیده‌های انسانی] در راستای سعادت واقعی بشر ضرورتی، انکارناپذیر و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی و در نظر گرفتن واقعیت‌های عینی و فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع، شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کلیت‌ی این گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک‌سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های وحیانی و اساس‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی (ره) بنیانگذار جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری دفتر همکاری حوزه و دانشگاه را در سال ۱۳۶۱ فراهم ساخت و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت اساتید حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب دستورالعمل گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد. در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جوامع علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار ده‌ها کتاب و نشریه علمی اشاره کرد.

کتاب حاضر به عنوان مبانی فقهی امر به معروف و نهی از منکر به پژوهش درباره ابعاد عقلی و نقلی این فریضه می‌پردازد. فریضه‌ای که بر مبانی عقلی استوار بوده و در ادیان و ملل پیشین هم سابقه داشته و ضامن سلامت اخلاقی و رفتاری جامعه است. در این پژوهش به پیشینه، مبانی کلامی، شرایط و مراتب آن پرداخته و به پرسش‌های نو در این زمینه پاسخ داده شده است.

از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه بر خود لازم می‌داند از نویسنده محترم این اثر حجت‌الاسلام والمسلمین سیدجواد ورعی و نیز از ارباب گرامی، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر جوان آراسته، تشکر و سپاسگزاری نماید.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۳	فصل اول: مفاهیم و کلیات
۳	۱. گفتار اول: تبیین مفاهیم
۳	۱-۱. «معروف» و «منکر» در لغت
۴	۲-۱. «معروف» و «منکر» در اصطلاح فقهی
۵	۳-۱. «خیر» در لغت
۶	۴-۱. «بر»
۷	۵-۱. «امر» و «نهی»
۱۱	۲. گفتار دوم: امر به معروف و نهی از منکر، بحثی کلامی، نهی یا اخلاقی؟
۱۳	فصل دوم: قرآن و امر به معروف و نهی از منکر در ادیان گذشته
۱۳	۱. آیه اول
۱۴	۲. آیه دوم
۱۴	۳. آیه سوم
۱۵	۴. آیه چهارم
۱۵	۵. آیه پنجم
۱۶	۶. آیه ششم
۱۷	۷. آیه هفتم
۱۷	۸. آیه هشتم
۱۸	۹. آیه نهم
۱۸	۱۰. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۹	فصل سوم: حکم امر به معروف و نهی از منکر
۱۹	دلائل قرآنی وجوب امر به معروف و نهی از منکر

۱۹	۱. آیه اول
۲۱	۱-۱. بیان اول
۲۲	۱-۱-۱. یک اشکال
۲۲	۱-۱-۲. پاسخ محقق اردبیلی
۲۲	۱-۱-۳. نقد و بررسی
۲۴	۱-۲. بیان دوم
۲۴	۱-۲-۱. نقد و بررسی
۲۴	۲. آیه دوم
۲۵	۱-۲-۱. بیان اول (شیخ مفید)
۲۶	۱-۲-۲. نقد و بررسی
۲۶	۱-۲-۲. بیان دوم (فاضل حواد)
۲۷	۱-۲-۲. نقد و بررسی
۲۷	۱-۲-۳. بیان سوم (فاضل حواد)
۲۷	۱-۲-۳. نقد و بررسی
۲۸	۳. آیه سوم
۲۸	۱-۳. بیان استدلال
۳۰	۴. آیه چهارم
۳۱	۱-۴. بیان استدلال
۳۲	۵. آیه پنجم
۳۳	۱-۵. بیان استدلال
۳۳	۱-۵-۱. نقد و بررسی
۳۴	۱-۵-۲. پاسخ شبهه
۳۵	۱-۵-۳. نقد و بررسی
۳۵	۶. آیه ششم
۳۷	۷. آیه هفتم
۳۸	۱-۷. بیان استدلال
۴۱	۸. آیه هشتم
۴۲	۱-۸. بیان استدلال
۴۳	۹. آیه نهم
۴۴	۱۰. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۴۵	فصل چهارم: وجوب عقلی امر به معروف و نهی از منکر (مبانی کلامی)
۴۷	دلایل وجوب عقلی
۴۷	۱. دلیل یکم: قاعده لطف

۴۸	۱-۱. نقدها و اشکال ها
۴۸	۱-۱-۱. نقد سید مرتضی
۴۹	تحلیل و بررسی
۵۰	۱-۲. نقد مولا احمد نراقی
۵۰	نقد و بررسی
۵۱	۱-۳. نقد محقق نجفی
۵۲	۱-۴. نقد محقق ثانی
۵۳	۲. دلیل دوم: قبح منکر و لزوم عقلی اظهار کراهت از منکر
۵۳	۱-۲. نقد استدلال
۵۴	۳. دلیل سوم: وجوب دفع ضرر
۵۵	۴. دلیل چهارم: وجوب شکر منعم
۵۵	۵. دلیل پنجم: مصالح کننده مصالح جامعه
۵۵	۱-۵. تبیین استدلال
۵۵	۲-۵. نتیجه
۵۶	۳-۵. نقدها و اشکال ها
۵۶	۱-۴-۵. اشکال اول
۵۷	۲-۴-۵. اشکال دوم
۵۷	۶. دلیل ششم: ضامن اجرای قوانین
۵۹	فصل پنجم: وجوب عینی یا کفایی امر به معروف و نهی از منکر؟
۵۹	گفتار اول: معنای «وجوب عینی» و «وجوب کفایی»
۶۰	ثمره اختلاف
۶۰	گفتار دوم: نظریات فقهی
۶۰	۱. وجوب عینی
۶۱	۲. وجوب کفایی
۶۱	۳. تفصیل میان موارد مختلف معروف و منکر
۶۲	۱-۳. نقد و بررسی
۶۳	۴. تفصیل بین «مرتبه قلبی» و «مرتبه یدی»
۶۴	گفتار سوم: دلایل وجوب عینی (نظریه اول)
۶۴	۱. دلیل یکم: أصالة العينية
۶۴	۱-۱. اشکال اول
۶۴	۲-۱. اشکال دوم
۶۵	۳-۱. اشکال سوم
۶۵	۲. دلیل دوم: عمومات آیات و روایات

۶۵	۱-۲. آیات
۶۵	آیه نخست
۶۶	نقد و بررسی
۶۶	آیه دوم
۶۶	نقد و بررسی
۶۷	آیه سوم
۶۷	نقد و بررسی
۶۷	آیه چهارم
۶۷	نقد و بررسی
۶۸	۲-۲. روایات
۶۸	روایت نبوی
۶۸	روایت دوم
۶۹	گفتار چهارم: دلایل وجوب تقابل نظریه دوم)
۶۹	۱. دلیل یکم، سازگاری با هدف تشریع
۶۹	۱-۱. یک اشکال
۶۹	۲. دلیل دوم، دلیل نقلی
۷۰	۱-۲. بررسی دلالت آیه و روایت
۷۳	فصل ششم: شرایط امر به معروف و نهی از منکر
۷۴	گفتار اول
۷۴	شرط اول: علم به معروف و منکر
۷۵	۱. دو نظریه فقهی
۷۵	۲. دلایل نظریه اول
۷۵	۱-۲. دلیل یکم
۷۶	۱-۲. نقد و بررسی
۷۸	۲-۱-۲. جمع‌بندی عبارت‌های فقهی
۷۸	۲-۲. دلیل دوم
۷۹	۳-۲. دلیل سوم: روایت مسعدة بن صدقه
۷۹	۱-۳-۲. نقد و بررسی
۸۰	۳. دلایل نظریه دوم
۸۱	۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۸۱	گفتار دوم
۸۱	شرط دوم: احتمال تأثیر
۸۲	۱. مطلب اول: آیا شرط احتمال تأثیر اجماعی است؟

۸۳	۲. مطلب دوم: «احتمال» تأثیر یا «ظن و علم» به تأثیر؟
۸۶	۳. دلایل احتمال تأثیر
۸۶	۱-۳. دلیل یکم، آیات قرآن
۸۶	۱-۳. آیات اول و دوم
۸۷	۱-۳. نقد و بررسی
۸۷	۱-۳. آیه سوم
۸۷	نقد و بررسی
۸۸	۲-۳. دلیل دوم: روایات
۸۸	۱-۲-۳. روایت اول، موثقه مسعدة بن صدقه
۸۹	۲-۲-۳. روایت دوم، صحیحہ یحیی الطویل
۸۹	۱-۲-۳. نقد و اشکال
۹۰	۳-۲-۳. روایت سوم، صحیحہ رثان بن صلت
۹۱	۱-۳-۲-۳. نقد و بررسی
۹۱	۴-۲-۳. روایت چهارم: روایت ابن بن تغلب
۹۱	۱-۴-۲-۳. اشکال
۹۲	۵-۲-۳. روایت پنجم: روایت حارث بن مغیره
۹۳	۱-۵-۲-۳. اشکال
۹۳	۲-۵-۲-۳. نقد و بررسی
۹۴	۶-۲-۳. روایت ششم: روایت داوود رقی
۹۴	۷-۲-۳. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از روایات
۹۵	گفتار سوم
۹۵	شرط سوم: اصرار بر گناه
۹۶	۱. عبارت‌های فقهی قبل از زمان علامه
۹۷	۲. عبارت‌های فقهی از زمان علامه حلی
۹۷	امام خمینی
۹۸	آیت‌الله سیدمحسن حکیم
۹۸	آیت‌الله سیدابوالقاسم خویی
۹۹	۳. سؤال ۱
۱۰۱	۴. سؤال ۲
۱۰۲	گفتار چهارم
۱۰۲	شرط چهارم: فقدان مفسده
۱۰۳	۱. دلایل مسئله
۱۰۳	۱-۱. دلیل یکم: امر و نهی دارای مفسده و ضرر، قبیح است
۱۰۳	۱-۱. نقد و بررسی

۱۰۴	۲-۱. دلیل دوم: حدیث لا ضرر
۱۰۴	۱-۲-۱. نقد و بررسی
۱۰۶	۳-۱. دلیل سوم: قاعده لا حرج
۱۰۷	۱-۳-۱. نقد و بررسی
۱۰۷	۲-۳-۱. نقد مشترک استناد به قواعد «لا ضرر» و «لا حرج»
۱۰۸	۴-۱. دلیل چهارم: شریعت سهل و آسان
۱۰۹	۱-۴-۱. نقد و بررسی
۱۱۰	۵-۱. دلیل پنجم: روایات خاص
۱۱۰	۱-۵-۱. حدیث اول
۱۱۰	۲-۵-۱. حدیث دوم
۱۱۱	۳-۵-۱. حدیث سوم
۱۱۱	۴-۵-۱. حدیث چهارم
۱۱۲	۵-۵-۱. حدیث پنجم
۱۱۲	روایات معارض
۱۱۲	۶-۵-۱. حدیث ششم
۱۱۳	۷-۵-۱. حدیث هفتم
۱۱۴	۸-۵-۱. جمع بندی و نتیجه گیری
۱۱۴	۹-۵-۱. روایات مؤید
۱۱۴	۱-۹-۵-۱. روایت اول
۱۱۵	۲-۹-۵-۱. روایت دوم
۱۱۵	۱۰-۵-۱. چند پرسش
۱۱۵	۱-۱۰-۵-۱. پرسش یکم
۱۱۵	پاسخ
۱۱۶	۲-۱۰-۵-۱. پرسش دوم
۱۱۶	گفتار پنجم
۱۱۶	شرط پنجم: عدالت آمر به معروف و ناهی از منکر
۱۱۶	۱. عبارات فقهی
۱۱۶	محقق نجفی
۱۱۷	محقق اردبیلی
۱۱۷	فاضل جواد
۱۱۷	۲. مبحث اول: دلایل اشتراط عدالت
۱۱۷	۱-۲. آیات قرآن
۱۱۷	آیه اول
۱۱۷	تبیین استدلال

۱۱۸	آیه دوم
۱۱۸	تبیین استدلال
۱۱۸	آیه سوم
۱۱۸	تبیین استدلال
۱۱۹	۲-۲. روایات
۱۱۹	روایت اول
۱۱۹	تبیین استدلال
۱۱۹	روایت دوم
۱۲۰	روایت سوم
۱۲۰	روایت چهارم
۱۲۰	روایت پنجم
۱۲۰	روایت ششم
۱۲۱	۳-۲. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۲۲	۳. مبحث دوم: دلایل عدم اشتغال عدالت
۱۲۲	۱-۳. دلیل یکم: اطلاقات آیات و روایات
۱۲۳	۲-۳. دلیل دوم: دو تکلیف جداگانه
۱۲۳	۳-۳. دلیل سوم: اجماع فقها
۱۲۳	۴-۳. اشکال
۱۲۵	فصل هفتم: مراتب امر به معروف و نهی از منکر
۱۲۵	گفتار اول: دلایل ذومراتب بودن امر به معروف و نهی از منکر
۱۲۵	۱. اشکال
۱۲۶	۲. چند نکته
۱۲۷	گفتار دوم: تبیین انکار «قلبی» و «یدی»
۱۲۷	۱. مبحث اول: «انکار قلبی»
۱۲۷	۱-۱. تفسیرهای گوناگون
۱۲۸	۱-۱-۱. نقد و بررسی
۱۲۸	دلایل و مستندات روایی
۱۳۱	۲-۱. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۳۲	۲. مبحث دوم: «انکار یدی»
۱۳۲	۱-۲. دو تفسیر از «انکار یدی»
۱۳۴	۲-۲. دلایل انکار یدی
۱۳۴	دلیل یکم، قاعده لطف
۱۳۵	نقد و بررسی

۱۳۶	دلیل دوم، حکم عقل به لزوم جلوگیری از گناه
۱۳۷	چند اشکال بر استدلال
۱۳۷	اشکال اول
۱۳۷	اشکال دوم
۱۳۹	نقد و بررسی
۱۴۱	شواهد روایی
۱۴۱	-روایت اول
۱۴۲	-روایت دوم
۱۴۲	گفتار سوم
۱۴۲	منکرات آشکار، منکرات پنهان
۱۴۳	۱. مبحث اول: پیشینه بحث
۱۴۷	۲. مبحث دوم: دلایل «عدم اختصاص» وجوب نهی از منکر به «گناهان آشکار»
۱۴۷	۱-۲. دلیل یکم: اطلاقی امر به معروف و نهی از منکر
۱۴۷	۲-۲. دلیل دوم: فلسفه تشریع امر به معروف و نهی از منکر
۱۴۸	۳. مبحث سوم: دلایل «اختصاص» وجوب نهی از منکر به «گناهان آشکار»
۱۴۸	۱-۳. دلیل یکم، فلسفه تشریع امر به معروف و نهی از منکر
۱۵۰	۲-۳. دلیل دوم: آیات قرآن
۱۵۰	۱-۲-۳. آیه اول
۱۵۰	۲-۲-۳. آیه دوم
۱۵۱	۳-۲-۳. آیه سوم
۱۵۲	۳-۳. دلیل سوم، سنت
۱۵۲	۱-۳-۳. روایت اول
۱۵۲	۲-۳-۳. روایت دوم
۱۵۲	۳-۳-۳. روایت سوم
۱۵۳	۴-۳-۳. روایت چهارم
۱۵۳	۱-۴-۳-۳. نقد و بررسی
۱۵۵	۴. مبحث چهارم: نهی از «منکرات غیر علنی»، آشکارا یا پنهان؟
۱۵۸	۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۱۵۹	پیوست یکم: تربیت انسان، فلسفه امر به معروف و نهی از منکر
۱۵۹	مقدمه
۱۶۰	۱. تحلیل اول: تقویت حسن مسئولیت در انسان
۱۶۱	۱-۱. دلایل تحلیل اول
۱۶۱	۱-۱-۱. دلیل یکم: لزوم «ناراحتی قلبی»، اولین مرتبه امر به معروف و نهی از منکر

۱۶۲	۱-۱-۱-۱. نقد و بررسی
۱۶۳	۲-۱-۱. دلیل دوم: لزوم ناخشنودی از گناه
۱۶۴	۱-۲-۱-۱. نقد و بررسی
۱۶۴	۳-۱-۱. دلیل سوم: سرزنش و مجازات مردم به دلیل ترک این فریضه
۱۶۵	۱-۳-۱-۱. نقد و بررسی
۱۶۵	۲-۱. لوازم و پیامدهای این تحلیل
۱۶۶	۲. تحلیل دوم: رواج نیکی‌ها و ریشه‌کن شدن زشتی‌ها در جامعه
۱۶۶	۱-۲. دلایل تحلیل دوم
۱۶۷	۱-۱-۲. دلیل یکم: حکم عقل به لزوم جلوگیری از منکرات
۱۶۷	۲-۱-۲. دلیل دوم: مراتب سه‌گانه امر به معروف و نهی از منکر
۱۶۸	۳-۱-۲. دلیل سوم: دلایل نقلی امر به معروف و نهی از منکر
۱۶۸	۲-۲. پیامدهای این تحلیل
۱۶۸	۱-۲-۲. اجبار و سلب اختیار از مردم
۱۶۹	۱-۱-۲-۲. نقد و بررسی
۱۶۹	۲-۲-۲. افزایش ردیف ریا در جامعه
۱۷۰	۳. تحلیل سوم: تربیت انسان‌ها
۱۷۱	۱-۳. دلایل تحلیل سوم
۱۷۱	دلیل یکم: حق رشد و تربیت اخلاقی و معنوی انسان
۱۷۲	دلیل دوم: رعایت مراتب سه‌گانه امر به معروف و نهی از منکر
۱۷۳	دلیل سوم: «احتمال تأثیر» از شرایط امر به معروف و نهی از منکر
۱۷۴	دلیل چهارم: اصلاح و تربیت مردم، هدف اصلی پیامبران الهی
۱۷۶	دلیل پنجم: امر به معروف و نهی از منکر، نتیجه «رابطه دینی میان مؤمنان»
۱۷۷	۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۷۹	پیوست دوم: امر به معروف و نهی از منکر در آینه تحریر الوسيله
۱۷۹	مقدمه
۱۸۲	۱. مطلب اول: رعایت قاعده اهم و مهم
۱۸۲	۱-۱. دلیل یکم: احتمال تأثیر
۱۸۳	۲-۱. دلیل دوم: رابطه علما با دولت جائر
۱۸۴	۲. مطلب دوم: تکلیف مضاعف علمای دین
۱۸۵	۱-۲. عامل به معروف و تارک منکر
۱۸۶	۲-۲. مبارزه با بدعت‌ها
۱۸۸	۱-۲-۲. دلایل و مستندات «مبارزه با بدعت»
۱۸۸	۱-۲-۲-۱. دلیل یکم، آیات قرآن

- ۱۹۱ ۲-۱-۲. دلیل دوم، روایات
- ۱۹۳ ۳. مطلب سوم، نفی همکاری با دولت جائز
- ۱۹۵ ۴. مطلب چهارم، دفاع از کیان اسلام و کشورهای اسلامی
- ۱۹۵ ۴-۱. دفاع از اساس اسلام و قلمرو آن
- ۱۹۶ ۴-۲. دفاع شخصی
- ۱۹۶ ۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
- ۱۹۷ منابع و مأخذ
- ۲۰۷ نمایه اعلام
- ۲۱۰ نمایه موضوعات

مقدمه

کتاب پیش رو مباحثی است پیرامون فریضه مهم «امر به معروف و نهی از منکر» که در جمع گروهی از دانش‌آموختگان حوزه علمیه قم در سال‌های تحصیلی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۱ ش در محل مؤسسه «مفتاح کرامت» برگزار شده است. روش طرح مباحث به سبک و شیوه رایج درس‌های تخصصی فقهی (خارج صفا) رده به پس از بحث و طرح اشکال‌ها و ایرادها به نگارش درآمده، و مهم‌ترین مباحث آن از نظر نگارنده، پیشتر بخشی از مباحث جهاد با نام «مبانی فقهی جهاد» حاوی چهار رساله فقهی در سال ۱۳۸۱ ش، از سوی بوستان کتاب منتشر شد.

بدیهی است اگر مباحث فقهی به سبک و سیاق متعارف در درس‌های اجتهادی حوزه مطرح و دنبال شوند، محدودیت‌ها و متد خاص خود را دارند و نمی‌توان انتظار گشودن همه گره‌های بحث را داشت؛ زیرا پاره‌ای از آنها صبغه فقهی ندارند. بلکه کلامی یا اخلاقی هستند. اما سعی بر آن بوده که به آن دسته از مباحث نو و بی‌سابقه که می‌توانند در یک بحث فقهی مطرح شوند، توجه شده و از منظر فقهی پیگیری شوند. در لابه‌لای مباحث رایج امر به معروف و نهی از منکر، پاره‌ای از این دست مسائل و پرسش‌های نو را ملاحظه خواهید کرد؛ مثل اینکه: آیا امر به معروف و نهی از منکر غیر از شرایط چهارگانه معروف، شرط دیگری مثل «عدالت آمر و ناهی» یا «عامل بودن آمر» به آنچه امر می‌کند، و «ترک کردن ناهی» از آنچه که نهی می‌کند، را هم دارد؟

آیا فریضه امر به معروف و نهی از منکر مخصوص منکرهایی است که به صورت علنی انجام می‌شوند یا منکرات غیر علنی را هم دربر می‌گیرد؟ و....

در بخش بیوست دو مقاله با نام‌های «تربیت انسان، فلسفه امر به معروف و نهی از منکر» و «امر به معروف و نهی از منکر در آینه تحریر الوسیله» برای همایش تحریر الوسیله ضمیمه شده‌اند.

نگارنده پیش از این مقالاتی نیز در موضوع امر به معروف و نهی از منکر در اندیشه فقهی - سیاسی امام خمینی^{ره} نگاشته که در اثر دیگری به نام امام خمینی و احیای تفکر اسلامی از سوی نشر عروج منتشر شده است.

این اثر را به روان پاک قهرمانان میدان امر به معروف و نهی از منکر و در رأس همه آنان، سید و سالار شهیدان، حضرت اباعبدالله الحسین^{علیه السلام} تقدیم می‌کنم که هدف از قیام خود بر ضد حکومت استبدادی اموی را «امر به معروف و نهی از منکر» اعلام کرد تا دستگاه تبلیغاتی امویان نتواند او را در میان نسل‌های آینده به «ایجاد تفرقه و تشّت»، «خروج بر علیه خلافت اسلامی» و «نمه‌گی» در میان امت اسلامی متهم سازد، و جان در راه انجام این فریضه الهی و حیات بخش فدا کرد. آن بر گوار، در یک سند تاریخی که از خود بر جا گذاشت، به دقت اتهاماتی را که علیه او مطرح می‌شد رد کرده و هدفش را به صورت شفاف بیان نموده و فرمود: «انّی لم اخرج اشرأ و لا بطراً، و لا مفسداً و لا سالماً، انما خرجت لطلب الاصلاح فی امة جدی، اُزید ان اُمر بالمعروف و اُنهی عن المنکر...»؛ «من برای ایجاد شورش و بی‌نظمی در جامعه قیام نکردم، و مفسد و ستمکار نیستم، بلکه برای اصلاح امت جدّم قیام کردم، می‌خواهم امر به معروف و نهی از منکر کنم...».

سید جواد ورعی

تایستان ۱۳۹۳